

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

NUTARIMAS

**DĖL VIEŠOJO SAUGUMO STIPRINIMO IR PLĖTROS PROGRAMOS
PATVIRTINIMO**

2022 m. d. Nr.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi ir Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo 18 straipsnio 2 dalimi, n u t a r i a:

1 straipsnis.

Patvirtinti Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros programą (pridedama).

2 straipsnis.

Pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimą Nr. XII-1682 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos patvirtinimo“.

Seimo Pirmininkas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Seimo
2022 m. d.
nutarimu Nr.

VIEŠOJO SAUGUMO STIPRINIMO IR PLĖTROS PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros programa (toliau – Programa) yra ilgalaikė valstybinė saugumo stiprinimo programa, kuria siekiama įgyvendinti Nacionalinio saugumo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ (toliau – Nacionalinio saugumo strategija), 39–41 punktų ir 32.11 papunkčio nuostatas, 36.5 papunkčio nuostatas dėl viešojo saugumo institucijų gebėjimų ir pajėgumų atremti hibridines grėsmes, dalyvauti valstybės gynyboje ir užtikrinti nacionaliniam saugumui svarbių įrenginių, turto ir objektų fizinę apsaugą vystymo ir 32.6 papunkčio nuostatą dėl Lietuvos kariuomenės sąveikos su viešojo saugumo institucijomis stiprinimo bei

2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ (toliau – Nacionalinis pažangos planas), nustatytus pažangos uždavinius, įgyvendinančius Nacionalinio saugumo strategiją: 10 tikslo „Stiprinti nacionalinį saugumą“ 10.6 uždavinį „Padidinti ES išorės sienos kontrolės veiksmingumą ir sustiprinti neteisėtos migracijos prevenciją ir kontrolę“, 10.7 uždavinį „Mažinti sunkaus nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes“ ir 10.8 uždavinį „Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą“.

2. Nacionalinio saugumo strategijos 36 punkte yra nustatyti valstybės pasirengimo valdyti krizes ir ekstremaliasias situacijas užtikrinimo uždaviniai (išskyrus 36.5 papunkčio nuostatas dėl viešojo saugumo institucijų gebėjimų ir pajėgumų atremti hibridines grėsmes, dalyvauti valstybės gynyboje ir užtikrinti nacionaliniam saugumui svarbių įrenginių, turto ir objektų fizinę apsaugą vystymo) ir Nacionalinio pažangos plano 10 tikslo „Stiprinti nacionalinį saugumą“ 10.4 uždavinys „Užtikrinti efektyvų krizių nacionalinio saugumo srityje ir ekstremaliųjų situacijų valdymą bei jų prevenciją“ įgyvendinami atskira ilgalaikė valstybine saugumo stiprinimo programa – Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa.

3. Rengiant Programą, atsižvelgta į Europos Sąjungos (toliau – ES) strateginių dokumentų – 2020 m. liepos 24 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl ES saugumo sąjungos strategijos“, 2021 m. balandžio 14 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija“, 2020 m. gruodžio 9 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES kovos su terorizmu darbotvarkė: numatyti, užkirsti kelią, apsaugoti, reaguoti“ ir 2021 m. birželio 2 d. Komisijos

komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Sklandžiai veikiančios ir atsparios Šengeno erdvės strategija“ – nuostatas.

II SKYRIUS

ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ

4. Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros sąlygos yra pasikeitusios iš esmės. Grėsmės viešajam saugumui tapo labiau kompleksinės, dinamiškesnės ir sunkiau prognozuojamos. Sparti dirbtinio intelekto, didžiųjų duomenų, finansinių ir kitų technologijų plėtra, taip pat intensyvus visų gyvenimo sričių skaitmeninimas sukūrė ne tik galimybių, bet ir naujų grėsmių. COVID-19 ligos sukeltos pandemijos nulemta ekonomikos krizė, autoritarinio Baltarusijos Respublikos režimo veiksmai 2021 m. ir Rusijos Federacijos karinė agresija prieš Ukrainą 2022 m. pablogino saugumo situaciją regione ir sudarė papildomas sąlygas plisti neteisėtai migracijai, organizuotam nusikalstamumui, radikalizmui ir terorizmui, taip sukeldami atitinkamų naujų iššūkių viešajam saugumui.

5. Besikeičiant nacionalinio saugumo kontekstui, kartu turi keistis ir viešasis saugumas bei jo stiprinimo ir plėtros kryptys. Viešasis saugumas turi tapti aktualia, modernia, dinamiška ir integruota visuotinės gynybos sistemos dalimi ir reikšmingu elementu. Svarbus ir viešojo saugumo gebėjimas greitai prisitaikyti prie nuolat besikeičiančio konteksto ir grėsmių – laiku nustatyti kintančias ar naujai kylančias grėsmes ir greitai į jas reaguoti. Siekiant tai užtikrinti, būtina sudaryti prielaidas sukurti aktualias grėsmes atitinkančias viešojo saugumo institucijų kompetencijas, užtikrinti nacionalinio saugumo kontekstą atitinkantį aprūpinimą, nustatyti tvarią viešojo saugumo institucinę struktūrą, kuri būtų glaudžiais funkciniais ryšiais susijusi su kitais nacionalinio saugumo sektoriais. Šiuolaikiniame viešajame saugume turi nuosekliai derėti atsparumo, parengties ir atsako elementai. Kartu pabrėžtinai ir vienas iš viešojo saugumo uždavinių – kasdienio gyventojų saugumo užtikrinimas, kuris tiesiogiai susijęs su visuomenės saugumo jausmu. Saugiai besijaučianti visuomenė yra viena iš esminių visuomenės atsparumo prielaidų.

Neteisėtos migracijos ir neteisėto prekių judėjimo keliamos grėsmės

6. Įgyvendinant Nacionalinio saugumo strategijos 39 punkte nustatytus ES išorės sienos apsaugos, migracijos procesų valdymo užtikrinimo uždavinius, atsižvelgiant į kintančią situaciją, ir Nacionalinio pažangos plano 10 tikslo „Stiprinti nacionalinį saugumą“ 10.6 uždavinį „Padidinti ES išorės sienos kontrolės veiksmingumą ir sustiprinti neteisėtos migracijos prevenciją ir kontrolę“, siekiama spręsti neteisėtos migracijos ir neteisėto prekių judėjimo keliamų grėsmių problemą:

6.1. Neteisėta migracija sudaro prielaidas nelegalaus darbo ir migrantų išnaudojimo (prekybos žmonėmis), užkrečiamųjų ligų plitimo ir terorizmo rizikoms didėti. Kaip parodė 2021 m. Baltarusijos Respublikos režimo inicijuoti įvykiai, neteisėta migracija gali tapti ir hibridinės atakos įrankiu, keliančiu grėsmę nacionalinio saugumo interesams.

6.2. Neteisėtos migracijos mastas į ar per Lietuvos Respubliką mažėjo iki 2021 m., kai Lietuvos Respublika kartu su kaimyninėmis šalimis susidūrė su beprecedenčiais Baltarusijos Respublikos režimo suplanuotais ir organizuotais įvykiais, nulėmusiais drastišką neteisėtos migracijos srautų padidėjimą iš Baltarusijos Respublikos. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT) duomenimis, 2021 m. Lietuvos Respublikos saugomą ES išorės sieną iš Baltarusijos Respublikos neteisėtai kirto 4 339 trečiųjų

šalių piliečiai, t. y. 10 kartų daugiau nei per pastaruosius penkerius metus kartu sudėjus (2016–2020 m. – 418), o, paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, dar 8 106 trečiųjų šalių piliečiai buvo neįleisti į Lietuvos Respubliką vadovaujantis valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo sprendimu. Neteisėtos migracijos spaudimas iš Baltarusijos Respublikos išliko intensyvus ir 2022 m. – iki spalio 30 d. vadovaujantis operacijų vadovo sprendimu ar įvestos nepaprastosios padėties metu taikant Lietuvos Respublikos Seimo nustatytas nepaprastąsias priemones, į Lietuvos Respubliką neįleisti 9 789 trečiųjų šalių piliečiai. Be to, stebimas tiesioginis Baltarusijos Respublikos pareigūnų įsitraukimas organizuojant migrantų atvežimą prie Lietuvos Respublikos valstybės sienos, juos nukreipiant į Lietuvos Respubliką, gadinant fizinį barjerą, įrengtą prie valstybės sienos su Baltarusijos Respublika. Neatmestina ir instrumentalizuotos migracijos hibridinės atakos iš Rusijos Federacijos pusės tikimybė.

6.3. Lietuvos Respublika daugumai trečiųjų šalių piliečių, siekiančių bet kokiais būdais įteisinti savo buvimą ES, yra tik tranzito šalis, todėl fiksuotas piktnaudžiavimas prieglobsčio suteikimo procedūra: 2021 m. iš užsieniečių apgyvendinimo vietų pašalino 767 užsieniečiai, nesulaukę sprendimo dėl prieglobsčio suteikimo ar sulaukę nepalankaus jiems sprendimo, o per 2022 m. 9 mėnesius, pasibaigus įstatyme nustatytam judėjimo laisvės apribojimo terminui, – 2 467 užsieniečiai.

6.4. Dėl susidariusios situacijos suintensyvėjo organizuotų nusikalstamų grupuočių (toliau – ONG), užsiimančių neteisėtu žmonių gabenimu, veikla. Per 2022 m. 9 mėnesius užregistruoti 142 nusikaltimai pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 292 straipsnį „Neteisėtas žmonių gabenimas per valstybės sieną“ (2021 m. – 64, 2020 m. – 14).

6.5. Vis sunkiau atskleisti sukčiavimo atvejus, kai siekiama kirsti valstybės sieną, įgyti vizas ar leidimus gyventi Lietuvos Respublikoje apgaulės būdu, klastojant dokumentus. Dėl modernių technologijų taikymo biometriniai duomenys, kelionės dokumentai ar teisė gyventi Lietuvos Respublikoje suteikiantys ar patvirtinantys dokumentai klastojami kokybiškiau.

6.6. Rusijos Federacijos karinė agresija prieš Ukrainą ir iš to kylančios pasekmės – visuotinės mobilizacijos Rusijos Federacijoje grėsmė, vis agresyvesnė Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos politika prieš savo gyventojus – skatina dalį šių šalių gyventojų trauktis iš savo valstybių ir kaip vieną iš atvykimo į Lietuvos Respublikos būdų rinktis neteisėtą valstybės sienos kirtimą.

6.7. Neteisėtą migraciją skatinantys veiksniai ilgai išliks tie patys (geopolitinė padėtis ir saugumo situacija regione, ekonominė situacija migrantų kilmės šalyse ir šių šalių kaimyniniuose regionuose, nestabilumas, ginkluoti konfliktai, klimato kaita ir kylančios pandemijos), todėl ir neteisėtos migracijos grėsmė išlieka aktuali, nepaisant to, kad valstybės sienos su Baltarusijos Respublika infrastruktūros modernizavimas (fizinio barjero įrengimas ir sienos stebėjimo sistemų įdiegimas) 2022 m. reikšmingai sumažino valstybės sienos pažeidžiamumą.

6.8. Neteisėtas prekių judėjimas daro didelę žalą Lietuvos Respublikos ir ES finansiniams interesams, sąžiningiems rinkos dalyviams, gyventojų, visuomenės ir aplinkos saugumui:

6.8.1. Kontrabandinės prekės cirkuliuoja Lietuvos Respublikos ir ES vidaus rinkoje kartu su teisėtai joje esančiomis prekėmis ir mažina teisėtai veikiančių ir mokesčius mokančių įmonių pelną, už tokias prekes nemokami mokesčiai, todėl valstybės biudžetas praranda dalį pajamų, iškreipiami sąžiningos konkurencijos principai. Kitas neigiamas kontrabandos aspektas – dalį kontrabandos gabena ONG, kurios gautomis pajamomis finansuoja kitas nusikalstamas veiklas. Pasaulinio profesinių paslaugų bendrovių tinklo tuščių pakelių ir pardavimo duomenų tyrimas rodo, kad nelegali tabako gaminių rinka Lietuvos Respublikoje išlieka gana didelė – 2021 m. siekė 19 proc., nors bendras cigarečių vartojimas mažėja. 2021 m. šalyje suvartota daugiau kaip 530 milijonų

nelegalių cigarečių, dėl to valstybė neteko apie 79 mln. eurų galimų pajamų. Didesnė nelegalių rūkalų dalis yra tik Prancūzijoje (29 proc.) ir Graikijoje (24 proc.).

6.8.2. Didėjant tarptautinės prekybos mastui, vis sudėtingiau kontroliuoti narkotinių ir psichotropinių medžiagų, prekursorių, taip pat prekių, kurios gali būti panaudotos teroro aktams ir kitiems nusikaltimams vykdyti (šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, masinio naikinimo ginklų ir kitų strateginių prekių), judėjimą. Šaunamųjų ginklų ir šaudmenų kontrabandos riziką didina ir karas Ukrainoje, dėl kurio šaunamųjų ginklų ir šaudmenų apyvarta šioje šalyje labai išaugo.

6.8.3. Tarptautinių organizacijų (Tarptautinės atominės energijos agentūros, Tarptautinės kriminalinės policijos organizacijos ir kt.) vertinimais, neteisėtas branduolinių ir kitų radioaktyviųjų medžiagų gabenimas per valstybių sienas ir kitoks neteisėtas jų platinimas kelia rimtų grėsmių visuomenės ir aplinkos saugumui. 2020 m. pasienio kontrolės punktuose (toliau – PKP) VSAT nustatė 5 088, o 2021 m. – net 9 000 jonizuojančiosios spinduliuotės padidėjimo faktus. Nors dėl tarptautinių sankcijų Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai, taikomų krovinių gabenimui, 2022 m. tokių faktų sumažėjo (per 9 mėnesius nustatyti 2 862), rizika išlieka aktuali.

7. Programa spręstinios neteisėtos migracijos ir neteisėto prekių judėjimo keliamų grėsmių problemos priežastys:

7.1. Nevisapusiškai užtikrintas efektyvus ir integruotas ES išorės sienų valdymas, stebėseną ir reagavimas su turimais žmogiškaisiais pajėgumais į valstybės sienos kirtimo ne per PKP pažeidimus:

7.1.1. Neišnaudotos ES išorės sienų stebėjimo moderniomis technologijomis galimybės:

7.1.1.1. 2021 m. pabaigoje taikant modernias valstybės sienos stebėjimo technologijas buvo saugoma 70,5 proc. ES išorės sienos (Lietuvos Respublikos dalies): sienos stebėjimo sistemos įdiegtos visame valstybės sienos su Rusijos Federacija ruože ir 53,3 proc. valstybės sienos su Baltarusijos Respublika ruože. Iki 2022 m. pabaigos planuojama įdiegti sienos stebėjimo sistemas ir likusiame valstybės sienos su Baltarusijos Respublika ruože. Modernios sienos stebėjimo sistemos iki minimumo sumažina valstybės sienos pažeidimų latentškumą, padeda užtikrinti operatyvų reagavimą į valstybės sienos pažeidimus, identifikuoti ir sulaikyti asmenis, bandančius neteisėtai patekti į šalį. Tokių stebėjimo sistemų diegimas taip pat padeda spręsti žmogiškųjų išteklių trūkumo problemą, nes leidžia nuolatinį patruliavimą prie valstybės sienos pakeisti reagavimu į užfiksuotus valstybės sienos pažeidimus. Siekiant užtikrinti tinkamą įrengtų sienos stebėjimo sistemų funkcionalumą, jos turi būti reguliariai (kas 5–7 metus) atnaujinamos.

7.1.1.2. Nacionalinio koordinacinio centro naudojama nacionalinė pasienio įvykių kaupimo sistema neturi tiesioginės sąsajos su Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų keitimosi informacija ir operacinio bendradarbiavimo sistema (EUROSUR), todėl neužtikrinamas operatyvus duomenų pateikimas ir tinkamas informuotumas apie situaciją prie ES išorės sienos. Būtina ieškoti informacinių technologijų sprendimų minėtoms sistemoms sujungti ir jų sąveikos procesams automatizuoti.

7.1.2. VSAT pajėgumai neatitinka grėsmių pobūdžio:

7.1.2.1. VSAT nepakankamai aprūpinta transporto priemonėmis, bepilotėmis skraidyklėmis, kriminalinei žvalgybai, dokumentų tikrinimui ir tyrimui reikalinga įranga, individualiomis apsaugos priemonėmis, radijo ryšio priemonėmis. 2021 m. instrumentalizuotos migracijos hibridinė ataka parodė, kad būtinas naujas požiūris tiek į VSAT pareigūnų aprūpinimą, tiek į veikimo algoritmus.

7.1.2.2. Pasikeitus nacionalinio saugumo kontekstui ir tebesitęsiant instrumentalizuotos migracijos iššūkiui, VSAT susiduria su išaugusiu žmogiškųjų išteklių poreikiu.

7.1.3. Dėl pasenusios pasienio ruožo infrastruktūros sudėtinga užtikrinti operatyvų reagavimą į valstybės sienos pažeidimus ir tinkamą fizinio barjero bei sienos stebėjimo sistemų priežiūrą. Pasienio ruožo infrastruktūra įrengta dar iki 2004 m., todėl pasienio patrulio tako mediniai pėsčiųjų tilteliai, tilteliai ir tiltai per griovius, upes, pelkes tapo pavojingi vaikščioti ir judėti transporto priemonėmis, pasienio patrulio takas daugelyje vietų sunkiai pravažiuojamas. Tinkamai sutvarkytas patrulio takas būtinas siekiant išnaudoti įrengto fizinio barjero ir įdiegtų sienos stebėjimo sistemų suteikiamas galimybes – operatyviai sureaguoti į valstybės sienos pažeidimus. Neatnaujinus pasienio ruožo infrastruktūros, kyla rizika, kad fizinis barjeras ir sienos stebėjimo sistemos neatitiks savo paskirties ir padidės ES išorės sienos (Lietuvos Respublikos dalies) pažeidžiamumas. Paminėtina, kad per 2022 m. 9 mėnesius buvo užfiksuota 330 fizinio barjero gadinimo atvejų.

7.1.4. Pasikeitusio grėsmių konteksto neatitinkantys teisiniai ir techniniai įrankiai:

7.1.4.1. Siekiant VSAT pareigūnams suteikti teisinių ir techninių įrankių efektyviai ES išorės sienos kontrolei, būtina ir toliau siekti ES teisinę bazę pritaikyti prie pasikeitusio grėsmių konteksto, ypatingą dėmesį skiriant instrumentalizuotos migracijos ir piktnaudžiavimo prieglobsčio teise reiškiniams. ES išorės sienų apsaugos standarto įtvirtinimo ES teisėje klausimas ypač aktualus, siekiant išvengti fragmentuotos ES išorės sienų apsaugos praktikos, dėl kurios gali susidaryti traukos faktoriai ES išorės sienų ruožuose, nesaugomuose taikant modernias technologijas ar fizinio barjero infrastruktūrą.

7.1.4.2. Būtina toliau tobulinti nacionalinius informacinius išteklius, užtikrinant jų sąveikumą su didelės apimties ES informacinėmis sistemomis. Sąveikumo užtikrinimas informacinėmis technologijomis grįstame pasaulyje tiesiogiai susijęs su efektyvia ES išorės sienos apsauga ir migracijos valdymu.

7.2. Neužtikrinama veiksminga asmenų, transporto priemonių ir prekių, kertančių valstybės sieną per PKP, kontrolė:

7.2.1. Nepakankamai automatizuoti (skaitmenizuoti) procesai. Nepakankamas naudojamų informacinių sistemų ir duomenų bazių funkcionalumas, sąveikumas ir saugumas, pasenusi techninė ir programinė įranga.

7.2.2. Pasenusi ir nepajėgi užtikrinti tinkamos kontrolės PKP infrastruktūra ir techninė įranga (priežastis iš dalies šalinama įgyvendinant 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos susisiekimo plėtros programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 16 d. nutarimu Nr. 245 „Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos susisiekimo plėtros programos patvirtinimo“, ir 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tvarių viešųjų finansų plėtros programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 209 „Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tvarių viešųjų finansų plėtros programos patvirtinimo“):

7.2.2.1. PKP suprojektuoti dar iki Lietuvos Respublikos stojimo į ES ir pritaikyti dviejų valstybių tarpusavio prekybos srautams. Esama PKP infrastruktūra (dydis, plotas, eismo juostų skaičius, valstybės sieną kontroliuojančių pareigūnų darbo sąlygos) nebeatitinka išaugusių transporto srautų ir tarptautinės prekybos apimties ir nesudaro prielaidų tinkamai įgyvendinti reikalavimus patikrinimams, nustatytus 2017 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2017/2226, kuriuo sukurama atvykimo ir išvykimo sistema (AIS), kurioje registruojami trečiųjų šalių piliečių, kertančių valstybių narių išorės sienas, atvykimo ir išvykimo bei atsisakymo leisti jiems atvykti duomenys, nustatomos prieigos prie AIS teisėsaugos tikslais

sąlygos ir iš dalies keičiama Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo ir reglamentai (EB) Nr. 767/2008 ir (ES) Nr. 1077/2011.

7.2.2.2. Lietuvos Respublikos muitinė iki 2022 m. neturėjo rentgeno kontrolės sistemų geležinkelio postuose, nors nuo 2017 m. tabako gaminių kontrabanda traukiniais didėja. 2021 m. sulaikytos traukiniais gabentos cigaretės sudarė 22 proc. bendro sulaikytų kontrabandinių cigarečių kiekio.

7.2.3. Neoptimalūs valstybės sieną kontroliuojančiųjų institucijų pajėgumai ir gebėjimai:

7.2.3.1. 2022 m. rugsėjo 30 d. duomenimis, muitinėje buvo 282 laisvos pareigybės, iš jų – 203 muitinės pareigūnų pareigybės, t. y. apie 12 proc. visų muitinės pareigūnų pareigybių. Didėja muitinės darbuotojų amžiaus vidurkis, ypač teritorinėse muitinėse, kur 50–64 metų amžiaus grupės atstovai sudaro 47–60 proc. visų darbuotojų, todėl artimiausiu metu profesionalaus ir motyvuoto personalo pritraukimo ir išlaikymo problema tik aštrės.

7.2.3.2. Valstybės sieną kontroliuojančiųjų institucijų pareigūnai stokoja žinių ir įgūdžių (ypač dokumentų tyrimo, užsienio kalbų, darbo su informacinėmis sistemomis ir registrais, bendravimo su pažeidžiamų grupių asmenimis). Nepakankamas šių pareigūnų parengimo lygis pagal studijų programas. Trūksta kvalifikacijos tobulinimo kursų specifinėmis valstybės sienos ir neteisėtos migracijos kontrolės temomis, taip pat bendravimo su socialinę atskirtį patiriančiais asmenimis ir asmenimis, galinčiais patirti diskriminaciją, klausimais.

7.2.4. Korupcijos apraiškos (priežastis iš dalies šalinama įgyvendinant 2022–2033 metų nacionalinę darbotvarkę korupcijos prevencijos klausimais, patvirtintą Seimo 2022 m. birželio 28 d. Nr. XIV-1178 nutarimu „Dėl 2022–2033 metų nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais patvirtinimo“). 2021 m. užfiksuota 118 neteisėtų pinigų siūlymo atvejų muitinės pareigūnams (2018 m. – 374, 2019 m. – 588, 2020 m. – 210) ir 139 – VSAT pareigūnams (2018 m. – 214, 2019 m. – 267, 2020 m. – 163). Nors fiksuojamas neteisėtų pinigų siūlymo atvejų skaičiaus sumažėjimas, tikėtina, kad įtakos tam galėjo turėti dėl COVID-19 pandemijos taikomi ribojimai, sumažinę gyventojų mobilumą ir transporto srautus.

7.3. Rizikų, susijusių su prieglobsčiu, valdymo trūkumai (priežastis iš dalies šalinama įgyvendinant 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinės sutelkties plėtros programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. 931 „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinės sutelkties plėtros programos patvirtinimo“ (toliau – Socialinės sutelkties plėtros programa):

7.3.1. PKP ir VSAT užkardose nėra pakankamai infrastruktūros, atitinkančios prieglobsčio prašytojų priėmimo ir apgyvendinimo sąlygoms keliamus reikalavimus, taip pat trūksta priemonių, leidžiančių atlikti skubias ir efektyvias prieglobsčio prašymų nagrinėjimo procedūras, ypač esant didesniems prieglobsčio prašytojų srautams. Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos PKP ir VSAT užkardose yra tinkamos tik trumpalaikiam apgyvendinimui (iki 48 valandų).

7.3.2. Dar iki 2021 m. neteisėtos migracijos krizės VSAT Pabradės užsieniečių registracijos centras buvo nuolat perpildytas, nors, atsižvelgiant į kitų panašios paskirties prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo centrų praktiką ES, turėtų būti užtikrintas apie 20 proc. apgyvendinimo galimybių rezervas. Nesudarius tinkamų gyvenimo sąlygų prieglobsčio prašytojams, didėja konfliktų, smurto ir išnaudojimo tarp prieglobsčio prašytojų grėsmė. Ypač didėja seksualinio ir fizinio smurto rizika prieš pažeidžiamiausias prieglobsčio prašytojų grupes, t. y. moteris ir vaikus, todėl būtina numatyti priemones, skirtas apsaugai nuo tokio smurto stiprinti ir specializuotai kompleksinei pagalbai užtikrinti, taip pat sudaryti sąlygas saugiai pranešti apie patirtą smurtą. Taip pat svarbu užtikrinti su prieglobsčio prašytojais dirbančių specialistų smurto prevencijos ir pagalbos teikimo kompetencijų

ugdymą ir stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp už migracijos kontrolę atsakingų ir teisėsaugos institucijų, specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir kitų šioje srityje dirbančių organizacijų.

7.3.3. Neužtikrintos galimybės efektyviai išplėsti alternatyvių prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo vietų tinklą, ištikus neteisėtų migrantų antplūdžiui.

8. Neteisėtos migracijos ir neteisėto prekių judėjimo keliamų grėsmių problema sprendina stiprinant valstybės sienos apsaugą, įskaitant fizinių priemonių ir pažangių technologijų diegimą ir tinkamą priežiūrą, užtikrinant galimybes institucijoms, atsakingoms už valstybės sienos apsaugą ir migracijos valdymą, turėti prieigą prie ES informacinių sistemų ir gauti visą jų funkcijoms vykdyti reikalingą informaciją, pertvarkant migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemą, didinant jos efektyvumą ir gebėjimus greitai ir lanksčiai reaguoti į situacijos pokyčius. Pažymėtina, kad šiuolaikiškas ir veiksmingas išorės sienų valdymas – vienas iš trijų pagrindinių Šengeno erdvės ramsčių.

Nusikalstamumo ir terorizmo keliamos grėsmės

9. Įgyvendinant Nacionalinio saugumo strategijos 40 punkte nustatytus terorizmo, ekstremizmo ir radikalizacijos prevencijos užtikrinimo uždavinius, 41 punkte nustatytus valstybės finansų sistemos apsaugos stiprinimo ir efektyvios kovos su organizuotu nusikalstamumu užtikrinimo uždavinius ir Nacionalinio pažangos plano 10 tikslo „Stiprinti nacionalinį saugumą“ 10.7 uždavinį „Mažinti sunkaus nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes“, siekiama spręsti nusikalstamumo ir terorizmo keliamų grėsmių problemą:

9.1. Nusikalstamumas ypač sparčiai prisitaiko prie mokslo bei technologijų pažangos ir viešojo saugumo srityje susiduriama su nuolat kintančiomis grėsmėmis, kurias būtina atidžiai stebėti ir greitai į jas reaguoti, imantis naujų prevencijos ir kontrolės priemonių tiek ES, tiek nacionaliniu lygmenimis. Būtina užtikrinti, kad ir teisėsaugos institucijos galėtų taikyti pažangias technologijas (dirbtiniu intelektu grįstus sprendimus ir kt.) nes, to nepadarius, nusikalstamas pasaulis įgytų nepagrįstą pranašumą.

9.2. Nuolat tobulėjančios informacinės, ypač internetinės, technologijos vis plačiau taikomos vykdant nusikalstamas veiklas:

9.2.1. Lietuvos bankų asociacijos duomenimis, 2021 m. dėl elektroninių ir telefoninių sukčiavimų Lietuvos Respublikos gyventojai ir įmonės patyrė 10,2 mln. eurų žalą – 2 kartus didesnę nei 2020 m., kai nuostoliai sudarė 4,8 mln. eurų. 2022 m. patirta žala gali būti dar didesnė, nes jau per 9 mėnesius pasiekė 8,6 mln. eurų.

9.2.2. Į elektroninę erdvę dalį savo nusikalstamų veikų perkelia ONG, siekdamos visų pirma plėsti internetinę prekybą neteisėtomis prekėmis ir paslaugomis. ES teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros (toliau – Europolas) vertinimu, susiduriama su realia grėsme, kad artimiausiu metu internetinės platformos gali tapti pagrindine visų neteisėtų prekių rūšių platinimo ES vieta.

9.2.3. Technologinės inovacijos ypač sparčiai keičia ir finansinių paslaugų sektorių. Finansinių technologijų (*finTech*) bendrovės padeda kurti naujus verslo modelius, veiklos programas, procesus ir produktus. Sparti šio sektoriaus plėtra ir *finTech* bendrovių teikiamų elektroninių finansinių paslaugų paketo didėjimas kelia realias grėsmes išnaudoti *finTech* nusikalstamų veikų finansų sistemai vykdymui, pinigų plovimui bei teroristų finansavimui.

9.3. Vienu pagrindinių šiuolaikinių ONG bruožų yra verslumas – visos ONG, nesvarbu, kokiais nusikalstamais veikas daro, siekia kuo didesnio pelno. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei akcizinių prekių kontrabanda ir platinimas išlieka tarp dominuojančių ONG veiklos sričių. Kaip

nurodyta 2020 m. liepos 24 d. Komisijos komunikate „Dėl ES saugumo sąjungos strategijos“, ONG pelnas ES siekia 110 mlrd. eurų per metus, tačiau tik maždaug 1 proc. šio pelno yra konfiskuojama.

9.4. Nusikaltėliai, siekdami legalizuoti nusikalstamu būdu įgytą turtą, vis aktyviau imasi pinigų plovimo ir kitų nusikaltimų finansų sistemai. Nusikalstamu būdu įgytos lėšos gali būti panaudotos darant įtaką politiniams ar ekonominiams valstybės procesams, didinant korupcijos mastą. 2021 m. Europolo vertinimu, daugiau kaip 80 proc. ONG, veikiančių ES, savo nusikalstamai veiklai vykdyti naudoja teisėtas verslo struktūras ir beveik 60 proc. yra įsitraukusios į korupcinę veiklą.

9.5. ONG siekiai skverbtis į šalies ūkį ir finansų rinkas kelia rimtą pavojų visuomenės saugumui, valstybės ekonominiam ir politiniam gyvenimui. Nacionaliniam saugumui ypač pavojingos galimos ONG sąsajos su kitų nedraugiškų šalių žvalgybos tarnybomis ar teroristinėmis organizacijomis.

9.6. Nors Lietuvos Respublikoje terorizmo grėsmės lygis yra žemas, kai kuriuos rizikos veiksnius reikėtų mažinti ir šalinti, siekiant išvengti teroro aktų. Ekstremistinę veiklą šalyje gali vykdyti su teroristinėmis organizacijomis susiję ar jas remiantys asmenys, naudodamiesi laisvo asmenų judėjimo Šengeno erdvėje galimybėmis. Terorizmo grėsmę Lietuvai, kaip ir kitoms ES valstybėms narėms, gali kelti ir pavieniai asmenys, kurie, įkvėpti radikalių bei ekstremistinių ideologijų, gali savarankiškai planuoti teroro aktus. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos 2022 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime nurodyta, kad išlieka neatmestina dešiniojo ekstremizmo pasekėjų mėginimų rengti išpuolius rizika. Šiuo aspektu stebima COVID-19 pandemijos, neteisėtos migracijos ir Rusijos Federacijos karinės agresijos prieš Ukrainą 2022 m. sąlygotų reiškinių įtaka dešiniajam ekstremizmui. 2021 m. instrumentalizuotos migracijos hibridinės atakos padariniai taip pat gali kelti radikalizacijos ir terorizmo rizikas tiek Lietuvai, tiek ES, nes asmenys, Baltarusijos Respublikos režimo paversti hibridinės atakos įrankiais, gali tapti radikalizacijos subjektais.

10. Programa spręstinios nusikalstamumo ir terorizmo keliamų grėsmių problemos priežastys:

10.1. Neefektyvi nusikalstamų veikų ir terorizmo prevencija:

10.1.1. Nesudaryta prielaidų tinkamai organizuoti ir koordinuoti nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją: nėra aiškaus kompetencijų ir atsakomybių pasidalijimo, nepakankamas savivaldybių vaidmuo ir atsakomybė, veikla dubliuojama, trūksta bendradarbiavimo tarp kompetentingų institucijų, tinkamai nevertinamas prevencijos efektyvumas, nepakankamai išnaudojamos mokslo ir studijų institucijų, verslo ir nevyriausybinių organizacijų, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ir gyventojų įtraukimo galimybės. Lietuvos Respublikoje būtina sukurti tvarią nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos sistemą ir užtikrinti sklandų jos funkcionavimą.

10.1.2. Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijoms trūksta technologinių pajėgumų ir gebėjimų tinkamai nustatyti, vertinti ir prognozuoti nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes. Suvaldyti šiuolaikines nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes darosi vis sunkiau dėl nuolat tobulėjančių ir plėtojamų informacinių ir kitų technologijų bei globalizacijos procesų. Teisėsaugos institucijos turi turėti galimybių taikyti pažangias technologijas (įskaitant grįstas dirbtiniu intelektu), įgyti naujų įgūdžių ir kurti alternatyvius tyrimo metodus. ES ir nacionalinių informacinių sistemų tobulinimas, integralumas bei sąveikumas taip pat yra būtinas nusikalstamų veikų prevencijai, analizei, tendencijų vertinimui, savalaikiam apsikeitimui informacija bei operatyviam atsakui į kylančias grėsmes.

10.1.3. Nėra veiksmingos gyventojų pažiūrų radikalėjimo procesų stebėsenos, prevencijos ir deradikalizacijos sistemos (priežastis iš dalies šalinama įgyvendinant Socialinės sutelkties plėtros programą):

10.1.3.1. 2020 m. gruodžio 9 d. Komisijos komunikate „ES kovos su terorizmu darbotvarkė: numatyti, užkirsti kelią, apsaugoti, reaguoti“ pabrėžta, kad naudojimasis socialine žiniasklaida dažnai tampa teroristinio išpuolio sudedamąja dalimi. Būtina stiprinti teroristinio turinio internete aptikimo galimybes ir diegti inovatyvius informacinių technologijų įrankius, leidžiančius analizuoti ir atpažinti teroristinio pobūdžio turinį.

10.1.3.2. Radikalizmo skatinimas didžiausią pavojų kelia paaugliams ir jaunuoliams, todėl būtina ypatingą dėmesį skirti jaunų asmenų ugdymui, didinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi svarbą, skatinti aktyvų pilietiškumą bei jaunimo dalyvavimą įtraukiose ir įvairove pasižyminčiose visuomenėse.

10.1.3.3. 2021 m. instrumentalizuotos migracijos hibridinės atakos metu neteisėtai į Lietuvos Respubliką atvykusiems asmenims likus šalyje, neapykantą kurstančios kalbos, patiriama finansinė ir socialinė atskirtis gali apsunkinti šių asmenų integraciją į visuomenę ir paskatinti jų radikalėjimą bei nusikalstamą veiklą, todėl svarbios ir priemonės socialinei atskirčiai, diskriminacijai ir marginalizacijai mažinti.

10.1.4. Potencialių terorizmo taikinių – viešųjų erdvių ir susibūrimo vietų, tarp jų religinių apeigų vietų – apsauga neatitinka grėsmių pobūdžio. Trūksta naujausių technologinių sprendimų, bendradarbiavimo ir keitimosi informacija tarp viešojo, privataus sektorių ir pažeidžiamų bendruomenių įrankių, nepakankami policijos pareigūnų greito reagavimo į galimus išpuolius gebėjimai, stiprintinas savivaldybių vaidmuo ir atsakomybė.

10.2. Nepakankamai efektyvi ir rezultatyvi nusikalstamų veikų ir terorizmo kontrolė (ypač nusikaltimų elektroninėje erdvėje, neapykantos nusikaltimų, nusikaltimų finansų sistemai, korupcinio pobūdžio nusikaltimų):

10.2.1. Teisėsaugos institucijų turimi technologiniai pajėgumai, tarp jų ir informacinės sistemos, netenkina modernių funkcionalumo, sąveikumo, saugumo ir efektyvumo poreikių, atsilieka nuo bendros technologinės pažangos. Nepakanka technologinių pajėgumų užtikrinti tinkamą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, atlikti proceso veiksmus nuotoliniu būdu. Sparčiai auganti skaitmenizuotų duomenų apimtis reikalauja pažangių duomenų integravimo ir analizės įrankių, leidžiančių optimizuoti techninius ir žmogiškuosius išteklius ir naudotojui operatyviai gauti tikslią ir aiškią informaciją, tinkamai ir efektyviai ją apdoroti ir naudoti.

10.2.2. Neišnaudojamos tarpinstitucinio ir tarptautinio bendradarbiavimo galimybės. Teisėsaugos pareigūnai ir kiti valstybės tarnautojai stokoja specialiųjų žinių ir įgūdžių. Nepakankamas Lietuvos Respublikos teisėsaugos pareigūnų dalyvavimas tarptautinėse teisėsaugos operacijose. Bendradarbiavimo galimybes riboja ir nepakankamas ES ir nacionalinių informacinių sistemų ir registrų sąveikumas.

10.2.3. Ne visada pavyksta užkirsti kelią nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimui ar jo investavimui į tolesnę neteisėtą veiklą:

10.2.3.1. Tobulintina pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos sistema. Būtinai rizikų vertinimo išplėtimas, apimant ir tarptautinių finansinių sankcijų įgyvendinimą bei su tarptautiniais mokėjimais, naujomis technologijomis ir masinio naikinimo ginklų platinimu susijusias grėsmes. Taip pat būtina orientuotis į sudėtingų pinigų plovimo schemų tyrimą, ypač daug dėmesio skiriant pinigų plovimui, susijusiam su organizuotu nusikalstamumu, korupcija, fiktyvių įmonių panaudojimu, prekybos veikla ir užsienyje įvykdytais pirminiais nusikaltimais. Tam

tiksliui būtina stiprinti finansinės žvalgybos padalinio ir ikiteisminio tyrimo įstaigų technologinius ir žmogiškuosius pajėgumus, taip pat priežiūros, reguliavimo ir teisėsaugos institucijų bei privataus sektoriaus bendradarbiavimą, keitimąsi informacija ir informacijos analizę.

10.2.3.2. Nepakankamai efektyvi nusikalstamu būdu gauto turto paieška ir konfiskavimas. Turto paėmimas iš nusikalstamas veikas padariusių ir (ar) su jais susijusių trečiųjų asmenų, atimant galimybę naudotis iš nusikalstamų veikų gauta turtine nauda, turi būti vienu esminių baudžiamosios politikos tikslų. Turto tyrimai turi būti aktyviai atliekami kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo metu visose bylose dėl pajamas generuojančių nusikalstamų veikų.

10.2.3.3. Aktualus dėl sankcijų, taikomų Rusijos Federacijai dėl jos karinės agresijos prieš Ukrainą, įšaldyto turto konfiskavimo ir galimo šio turto panaudojimo klausimas tiek šios agresijos kontekste, tiek kuriant naujus tarptautinės teisės institutus – būtina toliau siekti priimti horizontalius sprendimus ES lygmeniu.

10.2.4. Didelis tam tikrų nusikalstamų veikų latentiskumas (ypač nusikaltimų elektroninėje erdvėje, prekybos žmonėmis, neapykantos nusikaltimų, neapykantą kurstančios kalbos, nusikaltimų finansų sistemai, korupcinio pobūdžio nusikaltimų):

10.2.4.1. Teisėsaugos institucijos stokoja pajėgumų ir gebėjimų identifikuoti nusikalstamas veikas.

10.2.4.2. Nukentėjusieji dažnai nepraneša teisėsaugai apie nusikalstamas veikas. Pagal 2021 m. viktimologinio tyrimo rezultatus, 56 proc. apklaustų Lietuvos Respublikos gyventojų, nukentėjusių nuo nusikalstamos veikos, nesikreipė į policiją ar kitą teisėsaugos instituciją. Dažniausiai nurodytos priežastys: padaryta žala buvo nereikšminga (38 proc.), netiki, kad policija ištirs nusikaltimą (36 proc.), netiki, kad pažeidėjas bus nubaustas (31 proc.), konfliktą išsprendė be policijos (23 proc.), tuo metu nesuprato, kad jų atžvilgiu buvo padaryta nusikalstama veika (12 proc.), bijojo keršto iš pažeidėjo (10 proc.), pažeidėjas buvo artimas ar pažįstamas žmogus (10 proc.).

10.2.4.3. Dalis Lietuvos Respublikos gyventojų toleruoja tam tikras nusikalstamas veikas (kontrabandą, prekių klastojimą, neteisėtą alkoholio, tabako gaminių, narkotikų gamybą ir prekybą, autorių teisių pažeidimus, nusikaltimus finansų sistemai). 2021 m. gyventojų apklausos duomenimis, 30 proc. gyventojų pateisina nelegaliu būdu įsigytų prekių (pavyzdžiui, tabako, alkoholio ar degalų) vartojimą.

10.3. Nepakankamai efektyviai ir veiksmingai funkcionuojančios viešojo saugumo institucijos (priežastis šalinama įgyvendinant Nacionalinio pažangos plano 10 tikslo „Stiprinti nacionalinį saugumą“ 10.8 uždavinį „Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą“).

11. Nusikalstamumo ir terorizmo keliamų grėsmių problema sprendžina kompleksinėmis priemonėmis sistemiškai mažinant nusikaltimų rizikas bei žalą ir užkardant galimus teroristinius bei smurtinio ekstremizmo išpuolius Lietuvos Respublikoje.

Nepakankamai veiksmingai funkcionuojančios viešojo saugumo institucijos

12. Įgyvendinant Nacionalinio saugumo strategijos 32.11 papunktyje nustatytą uždavinį stiprinti ginkluotąsias pajėgas sudarančių institucijų parengtumą veikti su Lietuvos kariuomene, aprūpinant Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (toliau – NATO) standartus atitinkančia ginkluote, amunicija ir ekipuote, 36.5 papunkčio nuostatas dėl viešojo saugumo institucijų gebėjimų ir pajėgumų atremti hibridines grėsmes, dalyvauti valstybės gynyboje ir užtikrinti nacionaliniam saugumui svarbių įrenginių, turto ir objektų fizinę apsaugą vystymo ir 32.6 papunkčio nuostatą dėl

Lietuvos kariuomenės sąveikos su viešojo saugumo institucijomis stiprinimo bei Nacionalinio pažangos plano 10 tikslo „Stiprinti nacionalinį saugumą“ 10.8 uždavinį „Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą“, siekiama spręsti nepakankamai veiksmingai funkcionuojančių viešojo saugumo institucijų problemą, ją vertinant ir pablogėjusios saugumo situacijos regione kontekste:

12.1. Dabarties viešojo saugumo iššūkiai rodo, kad būtina užtikrinti aktualų, efektyvų, modernų, profesionalų ir visuomenės lūkesčius atliepiantį viešąjį saugumą, visada esantį žingsniu priekyje, besiorientuojantį į grėsmių viešajam saugumui priežasčių šalinimą, tačiau nepamirštantį ir atsako į jų padarinius, paremtą tiek nacionalinių, tiek ES institucijų informaciniu bei technologiniu sąveikumu.

12.2. Išaugęs Lietuvos Respublikos kaimynystėje esančių ir kitų autoritarinių režimų agresyvumas iš esmės pablogino saugumo situaciją regione. Dėl šių pokyčių būtina užtikrinti tinkamą viešojo saugumo institucijų parengtį bei veikimą ir karinių grėsmių akivaizdoje, taip pat stiprinti šių institucijų gebėjimus ir pajėgumus atremti hibridines grėsmes ir užtikrinti nacionaliniam saugumui svarbių objektų fizinę apsaugą.

12.3. Neefektyviai veikiančios viešojo saugumo institucijos savo ruožtu kelia grėsmių viešajam saugumui nesuvaldymo rizikas, o tai tiesiogiai veikia visuomenės saugumo jausmą ir pasitikėjimą šiomis institucijomis.

12.4. Lietuvos Respublikos gyventojų nuomonės apklausos duomenimis, 2021 m. saugiai savo gyvenamojoje vietovėje besijaučiančių gyventojų dalis pasiekė 87 proc. – tai geriausias rodiklis per laikotarpį nuo 2005 m., kai tokios apklausos šalyje pradėtos vykdyti. Eurobarometro tyrimų duomenimis, Lietuvos Respublikos gyventojų pasitikėjimas policija išaugo nuo 35 proc. 2007 m. iki 78 proc. 2022 m. (aukštesni rodikliai tik septyniose kitose ES valstybėse narėse, pavyzdžiui, Suomijos Respublikoje, Nyderlandų Karalystėje ir Danijos Karalystėje, siekė daugiau kaip 90 proc.). Išlaikyti ar viršyti šiuos rezultatus pasikeitus nacionalinio saugumo kontekstui ir sudėtingėjant grėsmėms – didelis iššūkis viešojo saugumo institucijoms ir tam reikia papildomų pastangų.

12.5. Vis dar opia visuomenės saugumo problema išlieka priešgaisrinė sauga. Tarptautinės priešgaisrinės ir gelbėjimo tarnybų asociacijos (CTIF) duomenimis, 2020 m. gaisruose žuvusių žmonių skaičius 100 tūkst. Lietuvos Respublikos gyventojų (3,4) buvo vienas didžiausių, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis (didesnis – tik Latvijos Respublikoje (4,4)).

13. Programa spręstinios nepakankamai veiksmingai funkcionuojančių viešojo saugumo institucijų problemos priežastys:

13.1. Viešojo saugumo institucijos nėra tinkamai pasirengusios veikti nepaprastosios padėties, mobilizacijos ir karo padėties metu, hibridinių ir kitų naujo pobūdžio grėsmių akivaizdoje:

13.1.1. Viešojo saugumo institucijos nepakankamai aprūpintos individualiai pareigūnų apsaugai ir išgyvenimui reikalingomis priemonėmis, priemonėmis, skirtomis specialioms užduotims vykdyti (termovizoriais, žiūronais, signalinėmis raketomis, dronais, šarvuotais visureigiais ir kt.) ir ginkluote (šaunamaisiais ginklais ir šaudmenimis). Šios priemonės būtinos, kad viešojo saugumo institucijos galėtų efektyviai veikti naujo pobūdžio grėsmių akivaizdoje:

13.1.1.1. Viešojo saugumo institucijų turimos individualios pareigūnų apsaugos priemonės ir ginkluotė yra pritaikytos vykdyti užduotis iki šiol egzistavusioje saugumo aplinkoje, kuri pasikeitė. Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų (toliau – PGP) pareigūnams, kurie karo padėties metu vykdytų gyventojų gelbėjimo darbus, trūksta individualių apsaugos priemonių, įrangos ir technikos gelbėjimo darbams griuvėsiuose atlikti, stambiems incidentams likviduoti.

13.1.1.2. Viešojo saugumo institucijoms, karo atveju sudarančioms ginkluotąsias pajėgas (VSAT, Viešojo saugumo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VST) ir Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybai), trūksta NATO standartus atitinkančios ginkluotės, amunicijos, ekipuotės ir ryšio priemonių. Aprūpinimas tokiomis priemonėmis svarbus, siekiant užtikrinti šių institucijų parengtumą veikti su Lietuvos kariuomene.

13.1.2. Trūksta prielaidų stiprinti viešojo saugumo institucijų sąveiką su Lietuvos kariuomene ir pareigūnų gebėjimus veikti karo padėties metu, hibridinių ir kitų naujo pobūdžio grėsmių akivaizdoje:

13.1.2.1. Būtina peržiūrėti viešojo saugumo institucijų vaidmenis, veiklos modelius ir veikimo algoritmus ir juos aktualizuoti, atsižvelgiant į hibridines ir kitas naujo pobūdžio grėsmes, taip pat ir į integruoto krizių ir ekstremaliųjų situacijų modelio mechanizmo veikimą, ir juos išbandyti pratybų metu. Pasikeitusiame grėsmių nacionalinio saugumo interesams kontekste skirtumai tarp taikos ir karo situacijos mažėja, todėl viešojo saugumo institucijų vaidmenys, užtikrinant gyventojų saugumą, turi būti adaptyvūs.

13.1.2.2. Svarbu užtikrinti nuolatinį ir nuoseklų pratybų procesą. Viešojo saugumo institucijos turi reguliariai dalyvauti Lietuvos kariuomenės organizuojamose pratybose, taip pat pačios organizuoti pratybas, skirtas situacijoms, kurioms būtų taikomos Karo padėties įstatymo ir Ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymo nuostatos, ir į šias pratybas įtraukti Lietuvos kariuomenę ir savivaldybių bei kitas kompetentingas institucijas, siekiant užtikrinti bendrą, kryptingą ir rezultatyvų veikimą.

13.1.2.3. Svarbu, kad viešojo saugumo institucijų, ypač tų, kurios karo atveju sudarytų ginkluotąsias pajėgas, pareigūnai turėtų esminių karinių įgūdžių, taktinių bei techninių žinių. Šiam tikslui pasiekti svarstytinas poreikis ir galimybės viešojo saugumo institucijų, kurios karo atveju sudarytų ginkluotąsias pajėgas, pareigūnams išeiti bazinį kario kursą ir kasmet atnaujinti kovinio rengimo įgūdžius.

13.1.2.4. Būtina sudaryti galimybes viešojo saugumo institucijoms pasitelkti buvusius pareigūnus, kurių žinios ir kompetencijos prisidėtų prie joms keliamų uždavinių ir funkcijų įgyvendinimo – reglamentuoti personalo rezervo institutą.

13.1.3. Tobulintinas nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų fizinės apsaugos mechanizmas, siekiant atliepti aktualias grėsmes. Ypatingos svarbos infrastruktūros objektų apsaugos ir atsparumo didinimas – vienas iš ES prioritetų. Netinkamai apsaugota ir išpuoliams neatspari infrastruktūra gali sukelti didžiulių fizinių ar skaitmeninių sutrikimų tiek atskirose valstybėse narėse, tiek galimai visoje ES. Klausimo aktualumą patvirtina Rusijos Federacijos vykdomo karo Ukrainoje patirtys. Reikia peržiūrėti ir aktualizuoti, atsižvelgiant į grėsmes, saugotinių objektų sąrašą ir saugančių subjektų ratą bei reikalavimus objektų apsaugai. Taip pat būtina stiprinti saugančių subjektų pajėgumus bei sąveiką ir užtikrinti optimalų jų tinklą, kuris sudarytų prielaidas efektyviai saugomų objektų apsaugai.

13.1.4. Aktualus viešojo saugumo institucijų sistemos fragmentacijos, kai giminingas ir panašias viešojo saugumo funkcijas vykdo skirtingos institucijos, mažinimas.

13.2. Stokojama žmogiškųjų išteklių, ypač tiriant nusikalstamas veikas elektroninėje erdvėje, nusikaltimus finansų sistemai, atliekant kriminalistinius tyrimus ir ekspertizes, VST bei valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos (toliau – VPGT) ir savivaldybių priešgaisrinės tarnybų (toliau – SPT) komandose (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės duomenimis, 2020 m. dėl žmogiškųjų išteklių stokos vidutiniškai 81 proc. VPGT komandų pamainų ir 30 proc. SPT komandų pamainų ugniagesių budėjo mažiau, negu nustato minimalūs

reikalavimai). 2022 m. rugsėjo 30 d. duomenimis, buvo neužimta 15 proc. vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pareigybių:

13.2.1. Nepatrauklios vidaus tarnybos sistemos pareigūnų darbo sąlygos ir nepakankamas aprūpinimas. Remiantis vyriausybinių sektoriaus darbuotojų pasitenkinimo darbu ir motyvacijos 2022 m. tyrimo duomenimis, tik 38 proc. vidaus tarnybos sistemos pareigūnų rekomenduotų kitam asmeniui dirbti dabartinėje jo darbovietėje, 32 proc. – nerekomenduotų, o 30 proc. – nežino, ar rekomenduotų. Atvirų atsakymų analizė parodė, kad dominuoja kelios pagrindinės spręstinos problemos: įstaigos mikroklimatas ir tarpusavio santykiai, darbo organizavimas ir aprūpinimas darbo priemonėmis. Būtina gerinti aprūpinimą darbo priemonėmis, ypač pagal patvirtintus standartus, taip pat darbo sąlygas, kaip tiesioginę įtaką vidaus tarnybos sistemos pareigūnų funkcijų atlikimui turinčius veiksniai. 2021 m., pavyzdžiui, policijos pareigūnų aprūpinimas pagal patvirtintus standartus siekė 70 proc.

13.2.2. Nepatrauklios vidaus tarnybos sistemos pareigūnų socialinės garantijos. Pareigūnų pensijos dydis ir apskaičiavimo būdas, sveikatos priežiūros bei medicinos ir psichologinės reabilitacijos paslaugos ir jų prieinamumas, taip pat integracijos į darbo rinką po tarnybos procedūros dar nevysiškai atitinka pareigūnų lūkesčius ir nepakankamai kompensuoja tarnybos ypatumus, o esamos socialinės garantijos neskatina pareigūnų likti tarnyboje visą pareigūno darbingą amžių. Tokia situacija nėra palanki siekiant pritraukti pareigūnus, ypač jaunos žmones, į statutines įstaigas ir juos išlaikyti, todėl yra tobulintina.

13.2.3. Nepatrauklus vidaus tarnybos sistemos pareigūnų darbo užmokestis:

13.2.3.1. Lyginant viešojo ir privataus sektoriaus kvalifikuotų darbuotojų (analogiškos kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų) vidutinį darbo užmokestį, akivaizdu, kad privačiame sektoriuje vidutinis bruto darbo užmokestis yra didesnis, todėl kvalifikuoti darbuotojai dažniau renkasi privatų sektorių, neretai dėl didesnio darbo užmokesčio palieka valstybės tarnybą, į tam tikras pareigas nepavyksta rasti norinčiųjų, kurie turėtų reikiamą kvalifikaciją, dirbti. Remiantis vyriausybinių sektoriaus darbuotojų pasitenkinimo darbu ir motyvacijos 2020 m. tyrimo duomenimis, beveik visi (98 proc.) vidaus tarnybos sistemos pareigūnai nurodė, kad jiems svarbus darbo užmokestis, tačiau juo patenkinti buvo tik trečdalis pareigūnų (34 proc.). Tik 29 proc. pareigūnų sutiko su teiginiu, kad jų darbo užmokestis atitinka jų įgūdžius ir gebėjimus, o 34 proc. pareigūnų savo darbo užmokestį vertino kaip teisingą atsižvelgiant į darbo rinką.

13.2.3.2. Darbo užmokesčio sistema statutinėse įstaigose dar nepakankamai paslanki ir orientuota į darbo pobūdį, sudėtingumą ir veiklos rezultatyvumą. Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų darbo užmokesčio pokytis (kilimas), pavyzdžiui, nėra susietas su pareigūno patirtimi, naujai įgyjamomis kompetencijomis, veiklos rezultatais, nėra darbo užmokesčio diferencijavimo tarp specializuotų policijos pareigūnų ir reagavimo ar veiklos padalinių pareigūnų (t. y. sudėtingus tyrimus atliekantys ir realizuojantys specializuotų padalinių pareigūnai gauna vienodus atlyginimus kaip ir nesudėtingus tyrimus atliekantys pareigūnai). Nesudaryta pakankamų prielaidų užtikrinti horizontalios karjeros įgyvendinimą.

13.2.4. Nepakankamas moksleivių ir studentų informavimas apie karjeros galimybes statutinėse įstaigose, be to, sudėtingas, ilgas ir nelankstus naujų vidaus tarnybos sistemos pareigūnų (specialistų) įdarbinimo procesas, jiems keliama aukšti reikalavimai. Visų statutinių įstaigų darbuotojų poreikis yra išaugęs, tačiau baigiančių mokyklą abiturientų ir stojančiųjų skaičius šalies mastu sumažėjęs, pavyzdžiui, 2022 m. į Mykolo Romerio universitetą, į studijas pagal programą „Teisė ir policijos veikla“, priimta 15, kai kvota – 30 asmenų. Dėl nepakankamo naujų pareigūnų įsiliejimo susiduriama su personalo senėjimo problema, neužtikrinamas savalaikis personalo

pakeičiamumas, kartu mažėja bendras dirbančių pareigūnų skaičius, o tai kelia riziką, kad dalies funkcijų visa apimtimi įgyvendinti nebus įmanoma.

13.3. Viešojo saugumo institucijose stokojama žinių ir įgūdžių, specialiųjų kompetencijų, ypač tiriant nusikalstamas veikas elektroninėje erdvėje, neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas, nusikaltimus finansų sistemai, korupcinio pobūdžio nusikaltimus, atliekant turto ir ūkinės-finansinės veiklos tyrimus, kriminalistinius tyrimus ir ekspertizes, dirbant su informacinėmis sistemomis ir registrais:

13.3.1. Nėra sukurtos tinkamos vidaus tarnybos sistemos pareigūnų rengimo sistemos. Pareigūnai rengiami profesinio mokymo įstaigose (Lietuvos policijos mokykloje, VSAT Pasieniečių mokykloje, Ugniagesių gelbėtojų mokykloje, Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (nuo 2023 m. sausio 1 d. – Lietuvos kalėjimų tarnyba) Mokymo centre, Muitinės mokymo centre), o pagal aukštojo mokslo universitetines programas – daugiausia Mykolo Romerio universitete (pagal teisės krypties studijų programas) ir Vilniaus Gedimino technikos universitete (pagal gaisrinės saugos programą). Universitetinės studijos savo esme neužtikrina praktinių įgūdžių suteikimo (išskyrus studijas pagal gaisrinės saugos programą, kurios studentai praktiką atlieka VPGT padaliniuose). Nėra koleginių studijų programų pareigūnams rengti, kuriose daugiau dėmesio būtų skiriama praktiniams įgūdžiams. Statutinės įstaigos nedalyvauja, priimant sprendimus dėl pareigūnų rengimo studijų programų, mažai gali paveikti pareigūnų rengimo turinį ir kokybę, todėl studijas baigusius pareigūnams trūksta reikiamų įgūdžių ir jie mokosi tarnybos vietose. Nėra VST pareigūnų rengimo pagal profesinio mokymo programą ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pareigūnų rengimo studijų programos ar specializacijos. Nepakankama vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigų materialinė bazė.

13.3.2. Nepakankamos vadovų lyderystės ir vadovavimo kompetencijos. Remiantis vyriausybinių sektoriaus darbuotojų pasitenkinimo darbu ir motyvacijos 2022 m. tyrimo duomenimis, tiesioginio vadovo organizaciniais gebėjimais ir tarpusavio santykiais buvo patenkinti 6 iš 10 vidaus tarnybos sistemos pareigūnų, 6 proc. nurodė, kad tiesioginiai vadovai su jais elgiasi nepagarbiai. Tik pusė pareigūnų teigiamai vertino jų įstaigos vadovybės gebėjimą paaiškinti ateities viziją ir pritarė teiginiui, kad vadovybė motyvuoja siekti geriausių rezultatų.

13.4. Priešgaisrinės saugos užtikrinimo sistemai trūksta efektyvumo:

13.4.1. Nesudarytos sąlygos, kad nelaimės atveju gyventojai visada sulauktų patikimos ir kokybiškos pagalbos. 2021 m. Valstybės kontrolė valstybinio audito ataskaitoje „Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų veikla mažinant gaisrų skaičių ir jų padarytus nuostolius“ konstatavo, kad ne visada užtikrinama tinkama nuolatinė PGP parengtis atlikti gaisrų gesinimo ir gelbėjimo darbus ir ši problema išlieka aktuali:

13.4.1.1. Dabartinė priešgaisrinės saugos sistema, kurią sudaro VPGT – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – PAGD) ir jam pavaldžios įstaigos, SPT, žinybinės priešgaisrinės pajėgos ir savanoriškos ugniagesių organizacijos, yra nepakankamai efektyvi, fragmentuota ir neatitinka šių dienų poreikių. Šią problematiką 2022 m. konstatavo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginės analizės centras tyrimo „Priešgaisrinės saugos užtikrinimo sistemos vertinimas, siekiant jos didesnio efektyvumo ir veiksmingumo“ ataskaitoje. SPT yra savarankiški juridiniai asmenys (50 juridinių asmenų) ir nepavaldūs PAGD, todėl problemiška užtikrinti tinkamą SPT parengtį ir įvertinti jų pasirengimą vykdyti pavestas funkcijas ir atlikti gaisrų gesinimo darbus. Be to, SPT ugniagesių komandų tinklas nėra efektyvus, jų išdėstymas nėra pagrįstas, atsižvelgiant į rizikas ir gyventojų skaičių.

13.4.1.2. Neužtikrinamas sisteminis ir efektyvus savanorių ugniagesių pasitelkimas. Savanorio ugniagesio instituto teisinis reglamentavimas netobulas, nėra vienodos savanorių ugniagesių pasitelkimo į įvykius informacinės platformos, trūksta finansavimo ir realaus savarankiškumo savanorių ugniagesių judėjimui, motyvacijos ir finansinio kompensavimo darbdaviui mechanizmo, todėl svarstyti koncepcinio savanorių ugniagesių veiklos Lietuvos Respublikoje modelio pokyčiai.

13.4.1.3. Dėl PGP išdėstymo tinklo, neatitinkančio pakitusios šalies demografinės situacijos ir miestų plėtros realijų, ir dėl gana seno naudojamos technikos parko sudėtinga užtikrinti Priešgaisrinės saugos užtikrinimo standarto, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 354 „Dėl Priešgaisrinės saugos užtikrinimo standarto patvirtinimo“, reikalavimus. 2021 m. į 24 proc. įvykių miestuose ir 15 proc. įvykių kaimo gyvenamosiose vietovėse PGP neatvyko per Priešgaisrinės saugos užtikrinimo standarte nustatytą laiką (atitinkamai per 8 min. ir 18 min.). 2021 m. VPGT aprūpinimas transporto priemonėmis pagal Priešgaisrinės saugos užtikrinimo standartą siekė tik 65 proc. Ypač trūksta specialiosios gaisrinės technikos (transporto priemonių) gelbėjimo darbams. Pusė VPGT turimų šių transporto priemonių – senesnės nei 15 metų. Transporto priemonėse nėra visiškai sukomplektuota gaisrų gesinimo ir gelbėjimo įranga (trūksta apie 19 proc. gaisrų gesinimo ir gelbėjimo įrangos). 2021 m. nepakankamo PGP aprūpinimo problemą pastebėjusi Valstybės kontrolė rekomendavo parengti ilgalaikę bendro visų pajėgų aprūpinimo gaisrų gesinimo ir gelbėjimo technika, įranga ir asmeninėmis apsaugos priemonėmis strategiją, numatant įsigijimo prioritetus ir lėšų šaltinius.

13.4.1.4. Dauguma tiek VPGT, tiek SPT naudojamų gaisrinių pastatų neatitinka šiuolaikinių energijos vartojimo efektyvumo reikalavimų, nėra apšiltinti, juose darbuotojams nesudarytos tinkamos darbo sąlygos, trūksta tinkamų sąlygų gelbėjimo technikai ir įrangai laikyti.

13.4.1.5. Neatnaujinta PAGD Bendrojo pagalbos centro informacinė sistema. Nėra tinkamai teisiškai sureguliuotas PGP valdymas iš Bendrojo pagalbos centro. PGP naudojama komunikacinė įranga yra technologiškai pasenusi.

13.4.1.6. Nerengiama pakankama planavimo ir vadovavimo funkcijas vykdančių pareigūnų, kurie sukakę pensinį amžių, pamaina. Nepakankamos įdarbinamų pareigūnų kompetencijos ir gebėjimai. Dėl ribotų UGM pajėgumų ši įstaiga neturi galimybių sistemiškai įsitraukti į įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų likvidavimą, t. y. remtis mokymu per patirtį.

13.4.1.7. Pastarieji įvykiai pasaulyje rodo, kad PGP turi būti universalesnės ir savo veikloje diegti technologines naujoves. Tam reikia atitinkamos technikos ir įrangos, žmoniškųjų išteklių, specialiųjų kvalifikacinių žinių ir įgūdžių.

13.4.2. Tobulintinas gaisrų kilimo rizikos valdymas – 2021 m. Valstybės kontrolė konstatavo, kad nepakankamai veiksmingai valdoma gaisrų kilimo rizika:

13.4.2.1. Efektyviai valstybinei priešgaisrinei priežiūrai trūksta šiuolaikinių pažangių technologijų ir pareigūnų, todėl neužtikrinama objektų priešgaisrinės būklės kontrolė nustatyto periodiškumu, laiku neįsitikinama, ar objektų valdytojai laikosi priešgaisrinės saugos reikalavimų.

11.4.2.2. Neatliekamas gaisrų prevencijos priemonių poveikio vertinimas.

13.4.2.3. Nėra aiškiai apibrėžtos gaisrų prevenciją vykdančių institucijų funkcijos šioje srityje, nepakankamai efektyviai bendradarbiaujama tarp valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų.

13.4.2.4. Gyventojų žūtis gaisruose neretai lemia socialinės problemos, todėl į prevencinę veiklą reikia labiau įtraukti bendruomenes, savanorius ugniagesius, švietimo ir socialinius darbuotojus, nevyriausybinės organizacijos.

13.5. Neoptimali policijos organizacinė sistema ir neefektyvūs vidaus administravimo procesai:

13.5.1. Didelis policijos įstaigų (juridinių asmenų) skaičius apsunkina ne tik finansinių, materialinių, žmogiškųjų išteklių valdymą, koordinavimą ir kontrolę, bet ir didina išlaidas (pavyzdžiui, įvairaus lygmens vadovų darbo užmokesčiui ir kt.). Nuolat atsirandantys nauji iššūkiai (neteisėtos migracijos krizės ar pandemijos suvaldymas ir pan.) suponuoja būtinybę turėti organizacijos sistemą, neapsunkintą atskirų įstaigų veiklos teritoriniu principu autonomiškumo ir sprendimų derinimo biurokratinėmis procedūromis ir galinčią lanksčiau ir efektyviau reaguoti į atsirandančius iššūkius, mobilizuojant pajėgas ir jas perskirstant.

13.5.2. Esama policijos įstaigų sistema neatitinka prokuratūros ir teisminių institucijų teritorinio išdėstymo ribų ir tai apsunkina įstaigų bendradarbiavimą, vienodų veiklos principų diegimą, jų įtvirtinimą organizuojant ir koordinuojant ikiteisminį tyrimą.

13.5.3. Neefektyvus policijos veiklos koordinavimo ir kontrolės mechanizmas. Esant dideliame juridinių asmenų skaičiui, veiklos koordinavimo ir kontrolės funkcija yra išskaidyta tarp skirtingų įstaigų ir jų padalinių, veikiančių tam tikrose srityse (nusikalstamų veikų tyrimas, eismo saugumo priežiūra, dingusių asmenų paieška, reagavimas į įvykius ir pan.), neužtikrinamas sisteminis požiūris į visos policijos veiklos koordinavimą ir kontrolę, nenustatytos aiškios padalinių atsakomybės ribos.

13.5.4. Nevienoda policijos įstaigų ir padalinių struktūra ir darbo organizavimas, nesubalansuota kiekybinė padalinio sudėtis neleidžia efektyviai išnaudoti turimų finansinių ir žmogiškųjų išteklių. Dideli policijos įstaigose dirbančių darbuotojų skaičiaus netolygumai lemia skirtingą policijos pareigūnų darbo krūvį, apsunkina vienodų policijos veiklos standartų įgyvendinimą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

13.5.5. Išlaikant energišškai neefektyvius ir skirtingose miesto vietose išsidėsčiusius pastatus neracionaliai naudojamas valstybės turtas policijos funkcijoms vykdyti. Dauguma policijos valdomų pastatų yra energišškai neefektyvūs. Be to, dalis pastatų yra seni, pastatyti prieškariniu laikotarpiu, todėl jų patalpų išplanavimas netinkamas efektyviam naudojimui, o infrastruktūra neatitinka policijos įstaigų veiklai bei policijos teikiamoms viešosioms paslaugoms taikomų reikalavimų. Dalis objektų išsidėstę po kelis pastatus (kelias patalpas) skirtingose miesto vietose, todėl patiriama papildomų pastatų priežiūros išlaidų ir laiko sąnaudų. Policijos funkcijoms užtikrinti tikslinga statyti naujus ar modernizuoti (renovuoti) senesnius ir energiniu požiūriu mažiau efektyvius pastatus. Modernizuota infrastruktūra ir padidintas infrastruktūros valdymo efektyvumas sudarytų prielaidas ne tik racionaliai naudoti ir taupyti valstybės biudžeto lėšas, bet ir pagerinti darbuotojų darbo sąlygas ir policijos teikiamų viešųjų paslaugų kokybę.

14. Nepakankamai veiksmingai funkcionuojančių viešojo saugumo institucijų problema spręstina sukuriant stiprinant institucijų pajėgumus ir gebėjimus laiku nustatyti kintančias ar naujai kylančias grėsmes, greitai ir efektyviai į jas reaguoti ir jas suvaldyti, didinant priešgaisrinės saugos užtikrinimo sistemos ir policijos sistemos valdymo efektyvumą.

III SKYRIUS

PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS, KURIOMIS SPRENDŽIAMOS PROBLEMOS, PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONIŲ REZULTATO RODIKLIAI IR REIKALINGOS PROGRAMOS PAŽANGOS LĖŠOS

15. Neteisėtos migracijos ir neteisėto prekių judėjimo keliamų grėsmių problemai spręsti numatoma pažangos priemonė – stiprinti ES išorės sienos ir neteisėtos migracijos kontrolės pajėgumus ir gebėjimus (šalinamos Programos 7.1–7.3 papunkčiuose nurodytos priežastys).

16. Nusikalstamumo ir terorizmo keliamų grėsmių problemai spręsti numatoma pažangos priemonė – sudaryti prielaidas veiksmingai nusikaltimų prevencijai ir kontrolei bei terorizmo grėsmių mažinimui (šalinamos Programos 10.1 ir 10.2 papunkčiuose nurodytos priežastys) (žr. 1 pastabą).

17. Nepakankamai efektyviai ir veiksmingai funkcionuojančių viešojo saugumo institucijų problemai spręsti numatomos šios pažangos priemonės:

17.1. Užtikrinti viešojo saugumo institucijų parengtį aktualioms grėsmėms (šalinama Programos 13.1 papunktyje nurodyta priežastis ir prisidedama prie Programos 10.3 papunktyje nurodytos priežasties šalinimo) (žr. 1 pastabą).

17.2. Padidinti vidaus tarnybos patrauklumą (šalinama Programos 13.2 papunktyje nurodyta priežastis ir prisidedama prie Programos 7.1.2.2, 7.2.3.1 ir 10.3 papunkčiuose nurodytų priežasčių šalinimo) (žr. 1 pastabą).

17.3. Tobulinti vidaus tarnybos sistemos pareigūnų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemą (šalinama Programos 13.3 papunktyje nurodyta priežastis ir prisidedama prie Programos 7.2.3.2 ir 10.3 papunkčiuose nurodytų priežasčių šalinimo) (žr. 1 ir 2 pastabas).

17.4. Padidinti priešgaisrinės saugos užtikrinimo sistemos efektyvumą (šalinama Programos 13.4 papunktyje nurodyta priežastis) (žr. 1 pastabą).

17.5. Padidinti policijos sistemos valdymo efektyvumą (šalinama Programos 13.5 papunktyje nurodyta priežastis ir prisidedama prie Programos 10.3 papunktyje nurodytos priežasties šalinimo) (žr. 1 pastabą).

18. Programos pažangos priemonių rezultato rodikliai ir jų reikšmės, preliminarios Programos pažangos priemonėms įgyvendinti numatytos pažangos lėšos (toliau – finansinės projekcijos) nurodytos Programos priede.

IV SKYRIUS

PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

19. Programa įgyvendinama 2022–2030 metais.

20. Programos valdytoja – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Programą pagal kompetenciją įgyvendina Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Finansų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Vadovybės apsaugos tarnyba, vidaus reikalų, teisingumo ir finansų ministrų valdymo sričių statutinės įstaigos.

21. Programos įgyvendinimą organizuoja Vidaus reikalų ministerija. Programos įgyvendinimo stebėseną atliekama, ataskaitos rengiamos ir vertinimai organizuojami vadovaujantis Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų ir Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymų nuostatomis.

Pastabos:

1. Preliminariais vertinimais šiai pažangos priemonei visapusiškai įgyvendinti prireiks papildomų finansinių išteklių.

2. Būtinoji šios pažangos priemonės įgyvendinimo sąlyga – priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimas dėl vidaus tarnybos sistemos pareigūnų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemos tobulinimo krypties.

**VIEŠOJO SAUGUMO STIPRINIMO IR PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONIŲ FINANSINĖS PROJEKCIJOS,
REZULTATO RODIKLIAI IR JŲ REIŠKĖS**

**I SKYRIUS
FINANSINĖS PROJEKCIJOS**

NPP uždavinys	Finansinės projekcijos, tūkst. eurų (1 pastaba)	Finansavimo šaltiniai
1	2	3
10.6 uždavinys „Padidinti ES išorės sienos kontrolės veiksmingumą ir sustiprinti neteisėtos migracijos prevenciją ir kontrolę“	266 801 (2 pastaba)	2021–2027 m. Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės, įtrauktos į Integruoto sienų valdymo fondą, lėšos (įskaitant privalomojo nacionalinio prisidėjimo lėšas)
10.7 uždavinys „Mažinti sunkaus nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes“	3 600	Valstybės biudžeto lėšos
	37 599	2021–2027 m. Vidaus saugumo fondo lėšos (įskaitant privalomojo nacionalinio prisidėjimo lėšas)
10.8 uždavinys „Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą“	400	Valstybės biudžeto lėšos
Iš viso	308 400	

Pastabos:

1. Nurodant lėšas vadovaujamosi aktualiomis NPP finansinėmis projekcijomis 2021–2030 m. ir jų paskirstymu pagal NPP strateginius tikslus ir asignavimų valdytojus. Finansinės projekcijos bus reguliariai peržiūrimos ir prireikus tikslinamos.
2. Pagal 2021–2027 m. Lietuvos sienų valdymo ir vizų politikos paramos priemonės programą, patvirtintą 2022 m. spalio 10 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimu Nr. C(2022) 7199, 2021–2027 m. Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės, įtrauktos į Integruoto sienų valdymo fondą, lėšų suma sudaro 306 809 tūkst. eurų (įskaitant privalomojo nacionalinio prisidėjimo lėšas).

II SKYRIUS
PAŽANGOS PRIEMONĖS, REZULTATO RODIKLIAI IR JŲ REIKŠMĖS

Eil. Nr.	Priemonė	NPP uždavinys, kurį įgyvendina priemonė	Kiti NPP uždaviniai	Dalyvaujančios institucijos	Priemonės rezultato rodiklio pavadinimas	Priemonės rezultato rodiklio reikšmės		NPP horizontalieji principai, prie kurių įgyvendinimo prisideda priemonė
						Pradinė (metai)	2030 m.	
1	2	3	4	6	7	8	9	10
1.	Užtikrinti viešojo saugumo institucijų parengtį aktualioms grėsmėms (1 pastaba).	10.8. Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą.	10.4. Užtikrinti efektyvų krizių nacionalinio saugumo srityje ir ekstremaliųjų situacijų valdymą bei jų prevenciją.	Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnyba (toliau – VAT)	Viešojo saugumo institucijų pareigūnų aprūpinimo priemonėmis, skirtomis veikti nepaprastosios padėties, mobilizacijos ir karo padėties metu, pasiekimo lygis, proc. (2 pastaba)	RN	RN	Darnaus vystymosi; inovatyvumo (kūrybingumo)
2.	Stiprinti ES išorės sienos ir neteisėtos migracijos kontrolės pajėgumus ir gebėjimus.	10.6. Padidinti ES išorės sienos kontrolės veiksmingumą ir sustiprinti neteisėtos migracijos prevenciją ir kontrolę.	10.7. Mažinti sunkaus nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes. 1.7. Skatinti valstybės skaitmeninimą.	Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija	ES išorės sienos (Lietuvos Respublikos dalies), stebimos taikant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis, proc. (3 pastaba)	70,5 (2021)	100	Inovatyvumo (kūrybingumo)
					VSAT pareigūnų, aprūpintų pagal nustatytus standartus, dalis, proc.	67 (2021)	90	
3.	Padidinti vidaus tarnybos patrauklumą.	10.8. Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą.	10.4. Užtikrinti efektyvų krizių nacionalinio saugumo srityje ir ekstremaliųjų situacijų valdymą bei	Finansų ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo	Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų motyvacijos ir pasitenkinimo darbu indeksas	6 (2022)	7	

Eil. Nr.	Priemonė	NPP uždavinys, kurį įgyvendina priemonė	Kiti NPP uždaviniai	Dalyvaujančios institucijos	Priemonės rezultato rodiklio pavadinimas	Priemonės rezultato rodiklio reikšmės		NPP horizontalieji principai, prie kurių įgyvendinimo prisideda priemonė
						Pradinė (metai)	2030 m.	
1	2	3	4	6	7	8	9	10
			jų prevenciją. 10.6. Padidinti ES išorės sienos kontrolės veiksmingumą ir sustiprinti neteisėtos migracijos prevenciją ir kontrolę. 8.3. Stiprinti žmoniškųjų išteklių valdymo sistemą viešojo valdymo institucijose. 8.1. Didinti teisingumo sistemos efektyvumą ir veiksmingumą. 8.6. Gerinti viešojo valdymo institucijų teikiamų paslaugų kokybę, didinti jų prieinamumą ir patrauklumą. 10.8. Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą.	ministerija	Neužimtų vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pareigybių dalis, proc.	16 (2021)	10	
4.	Sudaryti prielaidas veiksmingai nusikaltimų prevencijai ir kontrolei bei terorizmo grėsmių mažinimui.	10.7. Mažinti sunkaus nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes.	10.6. Padidinti ES išorės sienos kontrolės veiksmingumą ir sustiprinti neteisėtos migracijos prevenciją ir kontrolę.	Finansų ministerija, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, Valstybės	Per trejus metus iširtų nusikalstamų veikų dėl nusikalstamu būdu gauto turto igijimo, realizavimo arba legalizavimo ir	31 (2021)	32	Darnaus vystymosi; inovatyvumo (kūrybingumo); lygių galimybių visiems

Eil. Nr.	Priemonė	NPP uždavinys, kurį įgyvendina priemonė	Kiti NPP uždaviniai	Dalyvaujančios institucijos	Priemonės rezultato rodiklio pavadinimas	Priemonės rezultato rodiklio reikšmės		NPP horizontalieji principai, prie kurių įgyvendinimo prisideda priemonė
						Pradinė (metai)	2030 m.	
1	2	3	4	6	7	8	9	10
			8.1. Didinti teisingumo sistemos efektyvumą ir veiksmingumą.	saugumo departamentas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra	neteisėto praturtėjimo dalis, proc.			
					Policijos ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis (trejų metų vidurkis), proc.	80 (2021)	82	
5.	Tobulinti vidaus tarnybos sistemos pareigūnų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemą.	10.8. Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą.	10.4. Užtikrinti efektyvų krizių nacionalinio saugumo srityje ir ekstremaliųjų situacijų valdymą bei jų prevenciją. 10.6. Padidinti ES išorės sienos kontrolės veiksmingumą ir sustiprinti neteisėtos migracijos prevenciją ir kontrolę. 8.1. Didinti teisingumo sistemos efektyvumą ir veiksmingumą. 8.6. Gerinti viešojo valdymo institucijų teikiamų paslaugų kokybę, didinti jų prieinamumą ir patrauklumą. 10.8. Didinti viešojo	Finansų ministerija	Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų, kuriems visiškai pakanka profesinių žinių ir įgūdžių, dalis, proc.	25 (2022)	40	

Eil. Nr.	Priemonė	NPP uždavinys, kurį įgyvendina priemonė	Kiti NPP uždaviniai	Dalyvaujančios institucijos	Priemonės rezultato rodiklio pavadinimas	Priemonės rezultato rodiklio reikšmės		NPP horizontalieji principai, prie kurių įgyvendinimo prisideda priemonė
						Pradinė (metai)	2030 m.	
1	2	3	4	6	7	8	9	10
			saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą.					
6.	Padidinti priešgaisrinės saugos užtikrinimo sistemos efektyvumą (1 pastaba).	10.8. Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą.	8.4. Tobulinti viešojo valdymo sistemą, didinti jos efektyvumą ir atvirumą. 8.6. Gerinti viešojo valdymo institucijų teikiamų paslaugų kokybę, didinti jų prieinamumą ir patrauklumą. 10.4. Užtikrinti efektyvų krizių nacionalinio saugumo srityje ir ekstremaliųjų situacijų valdymą bei jų prevenciją.		Gaisruose žuvusių žmonių skaičius 100 tūkst. gyventojų	3,3 (2021)	1,8	Darnaus vystymosi
7.	Padidinti policijos sistemos valdymo efektyvumą.	10.8. Didinti viešojo saugumo institucijų veiklos efektyvumą ir veiksmingumą.	8.1. Didinti teisingumo sistemos efektyvumą ir veiksmingumą. 8.4. Tobulinti viešojo valdymo sistemą, didinti jos efektyvumą ir atvirumą. 8.6. Gerinti viešojo valdymo institucijų teikiamų paslaugų kokybę, didinti jų prieinamumą ir		Gyventojų, kurie teigiamai vertina policijos darbą, dalis (trejų metų vidurkis), proc. Policijos sistemos darbuotojų, teigiamai vertinančių centralizuotas bendrąsias funkcijas dalis, proc.	81 (2021)	83	Inovatyvumo (kūrybingumo)
						81 (2021)	84	

Eil. Nr.	Priemonė	NPP uždavinys, kurį įgyvendina priemonė	Kiti NPP uždaviniai	Dalyvaujančios institucijos	Priemonės rezultato rodiklio pavadinimas	Priemonės rezultato rodiklio reikšmės		NPP horizontalieji principai, prie kurių įgyvendinimo prisideda priemonė
						Pradinė (metai)	2030 m.	
1	2	3	4	6	7	8	9	10
			patrauklumą. 1.7. Skatinti valstybės skaitmeninimą.					

Pastabos:

1. Priemonių „Užtikrinti viešojo saugumo institucijų parengtį aktualioms grėsmėms“ ir „Padidinti priešgaisrinės saugos užtikrinimo sistemos efektyvumą“ veiklos turi būti derinamos su Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programos pažangos priemonių veiklomis.
2. Įgyvendinant priemonę „Užtikrinti viešojo saugumo institucijų parengtį aktualioms grėsmėms“, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos ir VAT įsigyjamų priemonių, skirtų veikti karo padėties metu (speciali įranga ir technika bei ginkluotė), nomenklatūra ir kiekiai turi būti patvirtinti šių įstaigų vadovų ir Lietuvos kariuomenės vado.
3. Skaičiuojant rezultato rodiklio „ES išorės sienos (Lietuvos Respublikos dalies), stebimos taikant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis, proc.“ reikšmę vertinami sienos stebėjimo sistemų įdiegimo ir atnaujinimo procesai (siekiant užtikrinti sistemų tinkamą funkcionalumą, sistemos turi būti atnaujinamos kas 5–7 metus).

Vartojamos santrumpos:

ES – Europos Sąjunga

NPP – Nacionalinis pažangos planas

RN – rodiklio reikšmėms suteikta slaptumo žyma „Riboto naudojimo“

VSAT – Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos